

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

10 grudnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Maciej Kowalski (przewodniczący)

SSN Marcin Trzebiatowski

SSN Kamil Zaradkiewicz (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 10 grudnia 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Banku w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku

z 25 lipca 2022 r., I ACa 531/22,

w sprawie z powództwa B.C. i M.C.

przeciwko Bankowi w W.

o ustalenie i o zapłatę,

1) oddała skargę kasacyjną,

**2) zasądza od Banku w W. na rzecz B.C. kwotę 8100 zł tytułem
zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego wraz z odsetkami w
wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu
świadczenia pieniężnego za okres po upływie tygodnia od dnia
doręczenia orzeczenia pozwanej do dnia zapłaty.**

Marcin Trzebiatowski Maciej Kowalski Kamil Zaradkiewicz

[M.O.]

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 14 grudnia 2021 r. Sąd Okręgowy w Bydgoszczy w sprawie z powództwa B.C. i M.C. przeciwko Bankowi o zapłatę, zasądził od pozwanej na rzecz powodów łącznie 257 223,42 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 8 maja 2020 r. do dnia zapłaty (pkt 1); ustalił nieistnienie stosunku prawnego w postaci umowy pożyczki hipotecznej nr [...] z 2 stycznia 2007 r. wraz z aneksem nr [...] z dnia 18 lutego 2009 r., porozumieniem nr [...] do aneksu nr [...] z 20 kwietnia 2009 r., aneksem nr [...] z 25 listopada 2010 r., ze względu na nieważność umowy (pkt 2); zasądził od pozwanej na rzecz powodów łącznie kwotę 11 834,00 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego liczonymi od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty, tytułem zwrotu kosztów postępowania (pkt 3).

Sąd pierwszej instancji ustalił, że powodowie M.C. i B.C. zawarli z poprzednikiem prawnym pozwanego banku umowę pożyczki hipotecznej. Zgodnie z umową, bank zobowiązał się oddać do dyspozycji powodów kwotę w wysokości 79 309 CHF, przy czym kwota pożyczki została wypłacona w złotych według kursu kupna waluty zgodnie z obowiązującą w banku w dniu uruchomienia pożyczki tabelą kursów walut dla produktów hipotecznych.

Zgodnie z § 9 umowy, powodowie zobowiązali się do spłaty pożyczki wraz z odsetkami wynikającymi z umowy w terminach i wysokości ustalonych w harmonogramie spłaty, a także do spłaty innych zobowiązań wynikających z umowy pożyczki w terminach i wysokościach wskazanych przez bank. W przypadku pożyczki udzielanej w CHF, kapitał, odsetki oraz inne zobowiązania z tytułu pożyczki wyrażone w walucie obcej spłacane miały być w złotych jako równowartość kwoty podanej w tej walucie przeliczonej: (1) według kursu sprzedaży waluty zgodnie z obowiązującą w banku w dniu spłaty zobowiązania tabelą kursów w przypadku wpłat dokonywanych przed tym terminem lub w tym terminie; (2) według kursu sprzedaży waluty zgodnie z obowiązującą w banku w dniu wpływu środków tabelą kursów walut w przypadku wpłat dokonywanych po dniu określonym w harmonogramie.

Sąd ustalił również, że umowa zawarta została przez strony z wykorzystaniem przedłożonego przez pozwanego bank wzorca umownego oraz bez możliwości negocjacji treści umowy. Powodowie nie zostali ponadto poinformowani, w jaki sposób w pozwanym banku był ustalany kurs wymiany waluty franka szwajcarskiego w oparciu o tabele kursowe. W konsekwencji powodowie nie mogli określić całkowitego kosztu udzielonej im pożyczki.

W okresie od 2 stycznia 2007 r. do dnia 31 marca 2020 r. powodowie spłacili tytułem kapitału i odsetek łącznie 257 227,93 zł.

W ocenie Sądu pierwszej instancji powództwo zasługiwało na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności Sąd odniósł się do żądania głównego, którego przedmiotem było ustalenie nieważności umowy z uwagi na zawarcie w jej treści postanowień niedozwolonych. Sąd zwrócił w tym kontekście uwagę, że sporne klauzule przyznają wyłącznie bankowi prawo do dowolnego przerzucania odpowiedzialności za ryzyko związane z wzrostem kursu waluty na powodów. Jak zauważył dalej Sąd *a quo*, takie klauzule już od dawna wskazywane są jako abuzywne z uwagi na nieokreślony i nieobiektywny miernik, według którego następuje ostatecznie określenie wysokości zobowiązania kredytobiorcy (pożyczkobiorcy), które jest niemożliwe do przewidzenia i obliczenia w chwili zawarcia umowy. W ocenie Sądu nie ma jednocześnie znaczenia dla dokonywanej oceny to, w jaki sposób bank rzeczywiście ustalał kurs w trakcie wykonywania umowy i jaka była relacja kursu banku do kursu rynkowego, bowiem nie są to okoliczności istotne na gruncie art. 385² k.c. oraz oceny możliwego naruszenia interesów konsumenta.

W ocenie Sądu pierwszej instancji sporną umowę pożyczki należy uznać za sprzeczną z zasadami współżycia społecznego i dobrymi obyczajami także z uwagi na fakt, że nawet gdyby za rzeczywistą przyczynę wytoczenia powództwa uznać nie tyle skutki tzw. spreadu, co sam wzrost kursu franka szwajcarskiego oraz świadomość powodów, że kurs CHF może w pewnym stopniu wzrosnąć, to taka świadomość ryzyka nie obejmuje uwolnienia kursu waluty przez kraj emisji i w efekcie tak ogromnej zwyżki, jaka miała miejsce w niniejszej sprawie. Ponadto, sprzeczność umowy z zasadami współżycia społecznego jest tym bardziej

zauważalna i niewątpliwa, biorąc pod uwagę okoliczność, że w przypadku tak znacznego i niemożliwego do przewidzenia wzrostu kursu waluty, cały ciężar tego zdarzenia został przerzucony na pożyczkobiorców, podczas gdy wskutek tego wzrostu kursu bank pozyskiwał środki znacznie wyższe, niż przekazane do dyspozycji powodów.

Sąd uznał, że żądanie główne o zapłatę kwoty 257 223,42 zł tytułem zwrotu świadczeń uiszczonych przez powodów w związku z nieważnością umowy pożyczki również zasługiwało na uwzględnienie. Sąd pierwszej instancji opowiedział się za teorią dwóch kondykcji, zgodnie z którą w przypadku nieważności umowy obu stronom umowy przysługują dwa niezależne od siebie roszczenia o zwrot świadczeń nienależnie spełnionych.

Apelację od wyroku Sądu pierwszej instancji wniosła pozwana, zaskarżając to orzeczenie w całości oraz formułując w apelacji zarzuty naruszenia przepisów postępowania (art. 327¹ § 1 pkt 2 w zw. z art. 386 § 4 k.p.c.; art. 233 § 1 k.p.c., art. 227 w zw. z art. 235² § 1 pkt 2 i 5 oraz § 2 k.p.c.) oraz naruszenia prawa materialnego (m. in. art. 189 k.p.c.; art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. UE L 1993, nr 95, str. 29; dalej: „dyrektywa 93/13”); art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c.; art. 385¹ § 1 w zw. z art. 58 § 1 k.c.; art. 56 w zw. z art. 358 § 2 k.c. w zw. z art. 69 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz.U. z 2024 r., poz. 1646; dalej: „pr. bank.”) w zw. z art. 75b ust. 4 pr. bank. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13).

Wyrokiem z 25 lipca 2022 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił apelację (pkt I) oraz zasądził od pozwanej na rzecz powodów kwotę 8100 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym (pkt II).

Sąd Apelacyjny podzielił i przyjął za swoje wszystkie istotne dla rozstrzygnięcia ustalenia Sądu *a quo*, opisane szczegółowo w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sądu pierwszej instancji.

Odnosząc się do zarzutów apelacji Sąd odwoławczy wskazał w szczególności, że uzależnienie powództwa o ustalenie od interesu prawnego należy pojmować elastycznie, z uwzględnieniem celowościowej wykładni tego pojęcia i konkretnych

okoliczności sprawy. Pojęcie interesu prawnego powinno być wykładane z uwzględnieniem szeroko rozumianego dostępu do sądu oraz zasad Konstytucji. W ocenie Sądu drugiej instancji interes prawny powodów w żądaniu ustalenia nieważności umowy pożyczki jest oczywisty, skoro wyrok rozstrzygający zgodnie z ich żądaniem definitywnie rozstrzygnie spór co do tego, czy strony nadal są związane umową i czy w związku z tym powodowie nadal obowiązani są spłacać raty pożyczki. Nie może również ująć uwadze, że wyrok uzyskany potencjalnie przez powodów w sprawie o zapłatę nie mógłby być podstawą wykreślenia hipoteki. Ustalenie nieważności umowy pożyczki powoduje natomiast, że strona może podjąć kroki w celu wykreślenia zabezpieczenia rzeczowego pożyczki z księgi wieczystej nieruchomości.

Sąd wskazał dalej, że o nieważności spornej umowy pożyczki przesądza istnienie w jej treści postanowień abuzywnych w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. W ocenie Sądu odwoławczego abuzywny charakter mają postanowienia odsyłające do kursów kupna i sprzedaży waluty CHF ustalonej przez pozwaną w tabeli kursów walut obcych. Z materiału sprawy wynika przy tym, że przedmiotowe postanowienia umowne nie zostały uzgodnione indywidualnie przez strony, kształtując prawa i obowiązki powodów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy. Sąd *ad quem* zwrócił uwagę, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego wielokrotnie stwierdzano, że mechanizm ustalania kursów waluty, który pozostawia bankowi swobodę, jest w sposób oczywisty sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta, a klauzula która nie zawiera jednoznacznej treści, a przez to pozwala na pełną swobodę decyzyjną banku jest klauzulą niedozwoloną w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. Jednocześnie prawo banku do ustalania kursu waluty nie doznawało żadnych umownych ograniczeń w postaci skonkretyzowanych, obiektywnych kryteriów zmian stosowanych kursów walutowych. Swoista nierówność informacyjna stron, a w szczególności sytuacja, w której konsument dowiaduje się o poziomie zadłużenia na skutek jednostronnej decyzji banku jest, zgodnie ze stanowiskiem Sądu drugiej instancji, nie do zaakceptowania w świetle art. 385¹ k.c.

W ocenie Sądu odwoławczego sporne postanowienia umowy pożyczki odnoszące się do kwestii przewalutowania stanowią niedozwolone postanowienia

umowne. Mimo, że dotyczą one niewątpliwie głównych świadczeń stron, tj. kwoty pożyczki udostępnionej, kwoty pożyczki wykorzystanej oraz rat spłaty pożyczki, to podlegają one ocenie przez pryzmat art. 385¹ k.c. oraz dyrektywy 93/13 w związku z tym, że nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Niejednoznaczność wymienionych postanowień wynika stąd, że w ich treści nie wskazano żadnych kryteriów, na podstawie których dokonywany jest sam mechanizm przewalutowania, nie wynika on także z regulaminu stanowiącego integralną część umowy. Przedmiotowe uregulowania z uwagi na ich lakoniczność nie spełniają wymogu jednoznaczności, tj. wymogu wyrażenia warunku umownego prostym i zrozumiałym językiem, zapewniając pożyczkobiorcy czytelne i jasne informacje, według jakich zasad nastąpi przewalutowanie w przypadku wypłaty pożyczki w innej walucie niż waluta pożyczki oraz w przypadku spłaty rat w walucie innej niż kwota pożyczki.

Sąd odwoławczy stanął na stanowisku, że uznanie, iż sporne postanowienia umowy pożyczki mają abuzywny charakter, prowadzi w konsekwencji do upadku całej umowy. Wprawdzie zgodnie z art. 385¹ § 2 k.c., jeżeli postanowienie umowy jako niedozwolone nie wiąże konsumenta, to strony są związane umową w pozostałym zakresie, jednak w analizowanym przypadku z uwagi na to, że abuzywny charakter mają postanowienia określające główne świadczenia stron, nie jest możliwe przyjęcie, że strony zawarły ważną umowę pożyczki. Wobec bezskuteczności postanowień regulujących kwestię przewalutowania udzielonej i wypłaconej pożyczki należy stwierdzić, że strony nie osiągnęły konsensu dotyczącego kwoty pożyczki udzielonej w CHF i w następstwie tego co do samej wysokości rat kapitałowo-odsetkowych również ustalanych w CHF. Sąd zwrócił w tym kontekście uwagę, że powodowie mieli świadomość konsekwencji prawno-ekonomicznych ustalenia nieważności umowy pożyczki i godzili się na nie, dając tym samym wyraz stanowisku, iż nie udzielają następczej świadomej i dobrowolnej zgody na dalsze funkcjonowanie w umowie warunków abuzywnych.

W ocenie Sądu drugiej instancji nie można ponadto przyjąć, aby umowa pożyczki mogła zostać utrzymana w mocy poprzez przyjęcie do rozliczeń stron średniego kursu waluty CHF ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski (art. 358 § 2 k.c.). Pomijając aspekt temporalny obowiązywania art. 358 § 2 k.c. i możliwość jego zastosowania do stosunku prawnego o charakterze trwałym, należy mieć na uwadze,

że powołany przepis reguluje wyłącznie sposób ustalenia kursu waluty obcej (w której wyrażono zobowiązanie) w przypadku spełnienia świadczenia w walucie polskiej, natomiast nie reguluje sytuacji odwrotnej, w której dochodzi do przeliczenia wysokości zobowiązania z waluty polskiej na obcą.

Sąd *ad quem* podkreślił ponadto, że przepisy ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustawy (Dz. U. z 2011 r., Nr 165, poz. 984) nie uchyliły abuzywności postanowień umownych kwestionowanych przez powodów. Jak wyjaśnił przekonująco Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, samo wejście w życie ustawy antyspreadowej w żaden sposób nie wpływa na ocenę abuzywności postanowień umowy i ich konsekwencji dla bytu umowy.

W ocenie Sądu drugiej instancji, abuzywność postanowień umowy pożyczki nie została również wyeliminowana na skutek umożliwienia powodom zawarcia aneksu do umowy umożliwiającego spłatę tej pożyczki bezpośrednio w walucie CHF. Oceny abuzywności postanowień umownych dokonuje się bowiem według stanu z chwili zawarcia umowy, w związku z czym następcze zdarzenia prawne bez świadomej, wyraźnej i wolnej zgody konsumentów na utrzymanie w umowie postanowień niedozwolonych, nie mogą prowadzić do jej sanowania w tym zakresie.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu drugiej instancji wniosła pozwana, zaskarżając to orzeczenie w całości i formułując w skardze zarzuty naruszenia prawa materialnego (art. 385¹ § 1 w zw. z art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13; art. 385¹ § 1 zd. drugie k.c. w zw. z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13; art. 385¹ § 1 i 2 k.c.; art. 58 § 1 k.c.; art. 385¹ § 2 w zw. z art. 65 k.c.; art. 69 ust. 3 w zw. z art. 75b ust. 4 pr. bank. oraz art. 65 i art. 358 § 1 i 2 k.c., wszystkich w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13; art. 189 k.p.c.; art. 496 i art. 497 k.c.; art. 496 w zw. z art. 497 w zw. z art. 455 w zw. z art. 481 § 1 k.c.). W oparciu o sformułowane w skardze zarzuty pozwana wniosła o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku, jak również uchylenie w całości wyroku Sądu pierwszej instancji i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powodów na rzecz pozwanej kosztów postępowania za obie instancje, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm prawem

przepisanych; ewentualnie o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku, jak również uchylenie w całości wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji; ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania. Ponadto, pozwana wniosła o zasądzenie od powodów na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Powódka złożyła odpowiedź na skargę kasacyjną pozwanej, wnosząc o jej oddalenie oraz o zasądzenie od pozwanej na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych w wysokości podwójnej stawki minimalnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga podlegała oddaleniu.

Postanowienia abuzywne nie wiążą konsumenta (art. 385¹ § 1 k.c.). Klauzule przeliczeniowe odnoszące się do tabeli kursów banku podlegają zatem wyeliminowaniu. W świetle punktu drugiego uchwały pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

Zgodnie z punktem pierwszym uchwały pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. Treść przywołanej wyżej uchwały pozostaje w pełni aktualna również w odniesieniu do umów pożyczek indeksowanych/denominowanych kursem waluty obcej.

Nie jest możliwe wyodrębnienie i dokonanie samodzielnej oceny klauzuli ryzyka walutowego i klauzuli spreadu walutowego składających się łącznie na zawarte w spornej umowie klauzule przeliczeniowe. W judykaturze wyjaśniono,

że klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej przeliczenie zobowiązań stron celem ustalenia wysokości ich świadczenia. Z kolei klauzula spreadowa nie ma racji bytu w umowie, w której nie zastosowano mechanizmu przeliczeniowego i wynikającego z niego narażenia konsumenta na ryzyko kursowe. W konsekwencji klauzule te, składające się na przyjęty w umowach kredytu (pożyczki) mechanizm przeliczeniowy, są ze sobą ściśle powiązane (zob. uzasadnienie uchwały całego składu Izby Cywilnej SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, i przywołane tam orzecznictwo).

W uchwale wskazano ponadto, że w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. Postanowienia umowy, które spełniają kryteria uznania ich za niedozwolone, nie są nieważne, lecz nie wiążą konsumenta w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. (zob. uchwałę SN z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22, OSNC 2022, nr 11, poz. 109). Nie oznacza to jednak, że umowa zawierająca takie klauzule pozostaje ważna. W orzecznictwie dominuje stanowisko, iż wyeliminowanie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu (pożyczki) indeksowanego do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, że należałoby ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu (pożyczki). Oznacza to, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością (zob. np. wyroki SN: z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 23 września 2025 r., II CSKP 57/24).

W orzecznictwie został wręcz wyrażony pogląd, że w przypadku kredytu (pożyczki) denominowanego, po wyeliminowaniu z umowy klauzul przeliczeniowych, umowa w ogóle nie została zawarta z uwagi na nieustalenie *essentialia negotii* (zob. np. wyrok SN z 29 maja 2024 r., II CSKP 1048/23).

Nie jest również możliwe wypełnienie powstałych w umowie luk po usunięciu z niej abuzywnej klauzuli waloryzacyjnej przez odwołanie się do art.

56, 65 czy 354 k.c. (zob. np. wyroki SN: z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22; z 14 czerwca 2023 r., II CSKP 254/22, i z 4 czerwca 2024 r., II CSKP 1213/22).

Wejście w życie ustawy antyspreadowej, którą w art. 69 pr. bank. dodano ustęp 3, nie wpłynęło jednocześnie na ocenę abuzywności postanowień umów kredytu zawartych wcześniej oraz konsekwencji prawnych wynikających z tej oceny (zob.m.in. wyroki SN: z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 26 kwietnia 2022 r., II CSKP 550/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 894/22, z 10 marca 2023 r., II CSKP 1017/22; z 6 czerwca 2023 r., II CSKP 1159/22, i z 8 listopada 2023 r., II CSKP 1530/22; postanowienia SN: z 28 listopada 2022 r., I CSK 934/22; z 31 sierpnia 2023 r., I CSK 4401/22; z 6 października 2023 r., I CSK 927/23, i z 31 października 2023 r., I CSK 4607/22). Dzieje się tak, ponieważ oceny czy postanowienie umowne jest niedozwolone, dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (art. 385² k.c.; zob. uchwałę SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2) i od tego momentu klauzule abuzywne nie są wiążące dla konsumenta, chyba że konsument wyrazi świadomą wolę na objęcie go takim postanowieniem umownym. Skutek niezwiązania klauzulą abuzywną *ex tunc*, oznacza, że zdarzenia o charakterze następczym w stosunku do daty zawarcia umowy zawierającej taką klauzulę pozostają bez znaczenia dla niewiążącego charakteru niedozwolonych postanowień umownych. Powyższe oceny prawne pozostają aktualne na gruncie umowy pożyczki indeksowanej/denominowanej kursem waluty obcej.

Powodom przysługiwał interes prawny w żądaniu ustalenia, na podstawie art. 189 k.p.c., nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z zawartej z pozwaną umowy pożyczki. Dopiero ostateczne rozstrzygnięcie w zakresie powództwa o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego z umowy pożyczki usunęło stan niepewności powodów co do zasadności uiszczania rat, których termin wymagalności jeszcze nie nastąpił, i sposobu rozliczenia umowy. Wyrok odnoszący się jedynie do roszczenia dotyczącego zapłaty nie zakończyłby natomiast definitywnie powstałego między stronami sporu. Kwestia wzajemnego rozliczenia jest bowiem konsekwencją stwierdzenia nieważności umowy. Wyłącznie zatem wyrok ustalający nieistnienie stosunku prawnego jest w stanie usunąć w sposób kompletny stan niepewności istniejący pomiędzy stronami. Oznacza to, że nie jest

wykluczone dochodzenie równocześnie zapłaty związanej z nieważnością umowy, jak i ustalenia nieistnienia stosunku prawnego kreowanego tą umową; o dopuszczalności takiego połączenia decydują właściwości konkretnego stosunku prawnego. Z uwagi na powyższe również zarzut naruszenia art. 189 k.p.c. okazał się zatem niezasadny (zob. np. wyrok SN z 19 grudnia 2024 r., II CSKP 722/24).

W uchwale składu siedmiu sędziów SN z 19 czerwca 2024 r., III CZP 31/23 (OSNC 2025, nr 3, poz. 25,) przesądzono natomiast, że prawo zatrzymania (art. 496 k.c.) nie przysługuje stronie, która może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony. Natomiast w uchwale składu siedmiu sędziów SN z 5 marca 2025 r., III CZP 37/24 (OSNC 2025, nr 11, poz. 98), wyjaśniono, że w razie dochodzenia od banku zwrotu świadczenia spełnionego na podstawie umowy kredytu, która okazała się niewiążąca, bankowi nie przysługuje prawo zatrzymania na podstawie art. 496 w zw. z art. 497 k.c. Poglądy mają zastosowanie również w odniesieniu do umowy pożyczki.

Stanowisko to odpowiada poglądom wyrażonym przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, który w wyroku z 14 grudnia 2023 r., C-28/22, Getin Noble Bank (*Délai de prescription des actions en restitution*), wskazał, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z zasadą skuteczności należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą, w sytuacji gdy umowa kredytu hipotecznego zawarta przez przedsiębiorcę z konsumentem nie może już pozostać wiążąca po usunięciu nieuczciwych warunków zawartych w tej umowie, przedsiębiorca ten może powołać się na prawo zatrzymania umożliwiające mu uzależnienie zwrotu świadczeń otrzymanych od tego konsumenta od przedstawienia przez niego oferty zwrotu świadczeń, które sam otrzymał od tego przedsiębiorcy, lub gwarancji zwrotu tych ostatnich świadczeń, jeżeli wykonanie przez tego samego przedsiębiorcę tego prawa zatrzymania powoduje utratę przez rzeczonoego konsumenta prawa do uzyskania odsetek za opóźnienie od momentu upływu terminu nałożonego na danego przedsiębiorcę do wykonania zobowiązania umownego po tym, jak przedsiębiorca ten otrzyma wezwanie do zwrotu świadczeń zapłaconych jemu w wykonaniu tej umowy (zob. też wyroki SN: z 20 marca 2025 r., II CSKP 210/23; z 21 marca 2025 r., II CSKP 68/23; z 2 października 2025 r., II CSKP 933/22).

Oceny tego, czy postanowienie umowne jest niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (art. 385² k.c.; uchwała składu 7 sędziów SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Wykładnia art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. nie stwarza podstaw do przyjęcia, że w ramach oceny abuzywności postanowienia istotny jest sposób jego stosowania przez przedsiębiorcę. Przeciwnie, skłania ona do wniosku, że decydujące znaczenie ma nie to, w jaki sposób przedsiębiorca stosuje postanowienie i dla kogo jest to korzystne, lecz to, w jaki sposób postanowienie kształtuje prawa i obowiązki konsumenta. Z przepisu wynika, że przedmiotem oceny jest samo postanowienie, a więc wyrażona w określonej formie (przeważnie słownej) treść normatywna, tzn. norma lub jej element określający prawa lub obowiązki stron (zob. uchwałę składu 7 sędziów SN z 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15, OSNC 2016, nr 4, poz. 40), a jej punktem odniesienia - sposób oddziaływania postanowienia na prawa i obowiązki konsumenta. Samo postanowienie może bezpośrednio kształtować prawa i obowiązki tylko w sensie normatywnym, wpływając na zakres i strukturę praw lub obowiązków stron. Taka interpretacja pozostaje w zgodzie z powszechnie akceptowanym poglądem, że art. 385¹ k.c. jest instrumentem kontroli treści umowy (stosunku prawnego). To, w jaki sposób postanowienie jest stosowane, jest kwestią odrębną, do której art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. wprost się nie odnosi (zob. uchwałę SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2).

Skoro zatem żaden z zarzutów kasacyjnych nie okazał się zasadny, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 108 § 1 i art. 98 § 1, 1¹ k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.

Marcin Trzebiatowski

Maciej Kowalski

Kamil Zaradkiewicz

[M.O.]

[SOP]